

Երկրագրապիկոն

ՀԱՂԹԱՆԱԿԻ ԲԵՐԿՐԱՆՔԸ

1945 թվականի գարնանը հայ պինվորը տուն դարձավ հաղթանակի դափնեպսակով. հայրեր, ամուսիններ, պավակներ և դուստրեր շտապում էին տուն՝ հայրերին, կանանց, պավակներին և դուստրերին հաղթական գարնան ավետիսը տալու և վերակառուցելու իրենց հայրենի տունը՝ Հայրենիքը: Անցավ և այս փորձությունը:

Դեռ լրիվ չէին սպիացել Առաջին աշխարհաճարտի խորունկ վերքերը, չէին խունացել 1915 թվականի եղեռնի արհավիրքի հիշողությունները, երբ հայ մարդը ստիպվեց թողնել իր խաղաղ, ստեղծարար աշխատանքը և գնալ, մասնակցել իրեն պարտադրված պատերազմին:

Բայց այս պատերազմը տարբեր էր հայ պինվորի ու մարտիկի մղած բոլոր պատերազմներից՝ իր դարավոր և հաճախ արյունալի պատմության ընթացքում: Ո՛չ այն պատճառով, որ թշնամին նախաճարձակ էր եղել. թշնամին միշտ է ուխտադրուծ: Ո՛չ այն պատճառով, որ ահեղ էր թշնամին. նախաճարձակ թշնամին միշտ է զապանային՝ վերջին ցատկին սպասող վագրի նման: Ո՛չ այն պատճառով, որ այն համաշխարհային էր և աշխարհասասան. պատերազմները միշտ լինում են արհավրալից ու վճռորոշ: Այլ այն պատճառով, որ հայ պինվորը՝ իր պատմության մեջ առաջին անգամ կռվում էր ոչ մենակ, այլ հզորացած բավամիլիոն ժողովուրդների եղբայրակցությամբ: 451 թվականին Ավարայրի ճակատագրական ճակատամարտի նախօրեին ի դերն ելան հայերի բավակողմանի փորձերը՝ ձեռք բերել հարևան Բյուզանդիայի և այլ ժողովուրդների օգնությունը, և հայ ժողովուրդը մենակ մնաց

առարկու Պարսկաստանի դեմ: Ավելին, եղան դարեր, երբ հայը ստիպված էր կռիվ մղել միաժամանակ մի քանի ճակատի վրա, բյուզանդական-պարսկական, բյուզանդական-արաբական, բյուզանդական-արաբական-սելջուկյան, և 1918 թվականին՝ Սարդարապատում՝ արյունաքամ եղած: Հետո, իր պատմության մեջ առաջին անգամ հայը պատերազմ էր մղում ոչ Հայաստանի հողի վրա, բայց նաև Հայաստանի փրկության համար: Դարեր շարունակ հայը կռվել էր Հայաստանից դուրս, բայց ոչ իբրև պինակից, այլ հարկատու երկրի ռազմական պարտավորություն՝ հոնների ու քուշանների, պարսից կամ բյուզանդացիների դեմ: Իսկ այս անգամ մղում էր ի՛ր պատերազմը՝ Մեծ Հայրենիքի և Փոքրիկ Հայաստանի պատերազմը: Անշուշտ պատերազմ էր նաև թիկունքում և ամենուր, այդ օրերին ամեն ինչ սովետական բանակի համար էր՝ ցորենի ծիլը, հաստոցի դղրդյունը ու անգամ դասարանի դասը: Բայց Հայաստանը նաև սպառնալիքի տակ էր՝ դառնալու նոր ռազմաճակատ: Դարավոր թշնամին դարանակալ սպասում էր Ստալինգրադի անկման ապրանշանին, բայց այդ ապրանշանը տագնապ դարձավ բարոյալքված թշնամու ուժերի համար և նախասկիզբ՝ Բեռլին տանող հաղթական ճանապարհի: Գազանը չկատարեց իր ցատկը, չհամարձակվեց ցատկել, սակայն ցատկի մոլուցքը կարիճի խայթ դարձավ սեփական պատմության վրա, որովհետև դարավոր թշնամին որոշակիորեն պզաց պահպանիչ ուժի ու եղբայրակցության ցասումը, որ նախաճարձակ հրեշի արյունաքամ արեց իր իսկ որջում՝ բավակթիվ ժողովուրդներ պատելով ֆաշիստական

լծից, ճանապարհի հարթելով ժողովուրդների խաղաղ գոյակցության համար:

Եթե Առաջին համաշխարհային պատերազմը մեր ժողովրդին բերեց ամենամեծ աղետը՝ երկու միլիոն անմեղ հայերի սպանող, ապա Երկրորդ համաշխարհային պատերազմը դարձավ Հայրենական, որովհետև հայն պահեց, որ ինքը մենակ չէ այլևս՝ ինչքան էլ ամալը կարկտաբեր լինի և կայծակը՝ մահաբեր: Սա պատմության մեծագույն դասըն էր մեր ժողովրդին: Այս գիտակցությամբ էր, որ, ինչպես հայ ժողովրդի քրիստոնեական պատմության ողջ ընթացքում, այս անգամ ևս Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը իր նյութական և բարոյական աջակցությունը բերեց հաղթանակի գործին, պատմական կոչարեց, և Սփյուռքը իր եղբայրական ձեռքը կարկառեց «լինել չլինելու» օրհասի մեջ գըտնըվող հայ պիևվորին և երախտապարտությամբ հատուցեց սովետական բանակի եղբայրական օգնությունը:

Հետպատերազմյան տարիներին հայ ժողովուրդը վերագտավ իր հոգեկան խաղաղությունն ու լծվեց ստեղծարար աշխատանքի: Հետպիտե բուժեց պատերազմի նյու-

թական և բարոյական վերքերը և նոր սկզբնականությամբ ու եռանդով ձեռնամուխ եղավ կերտելու իր նոր կյանքը՝ մշակութային նվաճումներով՝ արվեստի բոլոր բնագավառներում, գիտական մտքի և կրթության աննախընթաց վերելքով: Այդ բոլորը հնարավոր դարձավ տնտեսական և արդյունաբերական առաջընթացով՝ սովետական ժողովուրդների համերաշխ ընտանիքում և խաղաղության նպաստավոր պայմաններում:

Բարգավաճեց և Հայ Եկեղեցին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի ժողկուսով՝ դառնալով հայ ժողովրդի հոգևոր կյանքի և քրիստոնեական մտածողության կենսատու երակը:

Խաղաղությունը դարի հրամայականն է: Խաղաղությունը պետք է բոլորին: Բայց խաղաղությունը պետք է հատկապես մեզ, որպեսպի նոր պատերազմի հրդեհի մեջ չհորանան հապիվ արմատակալած ընձյուղները և հայ նոր բեկորներ չսփռվեն աշխարհով մեկ, թող թե՛ կարող են ճռաքաղ լինել ու արմատախիլ:

Սա է բերկրանքը և հաղթանակի մշտանորոգ խորհուրդը:

